

Stevan Doronjski

BESZÁMOLÓ A JKSZ KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK
A JKP MÁSODIK (VUKOVÁRI) KONGRESSZUSA
60. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL
MEGTARTOTT DÍSZÜLÉSÉN*

Hatvan évvel ezelőtt tartották meg ebben a városban, ugyanebben az épületben, a Jugoszláv Kommunista Párt második, vagy ahogyan pártunk történetében ismertté vált, vukovári kongresszusát.

Történelmünk során, több mint hat évtizedes forradalmi harcukban, a jugoszláv kommunisták tizenhat ízben elemezték tüzetesen és elmélyülten legrangosabb összejöveteleiken a világhelyzetet és hazájuk társadalmi-gazdasági körülményeit, az osztály- és politikai harcban betöltött helyüket és szerepüket, határozták meg forradalmi stratégiájukat és konkretizálták taktikájukat.

Tizenegy kongresszust és öt országos értekezletet tartottak. Mind-egyik kongresszus, illetve értekezlet előrelépést jelentett munkásosztályunk forradalmi célkitűzéseinek és törekvéseinek a megvalósításában, abban a politikai és osztályharcban, amelyben a jugoszláv kommunisták vörös zászlaját célba juttató forradalmárok edződtek.

A vukovári kongresszust azonban megkülönböztetett hely illeti meg ebben az eseménydús történelemben. A délszláv országok munkásmozgalmának forradalmi erői, noha alig egy évvel korábban egyesültek egységes szervezet keretében, ezen a kongresszuson már egyértelműen kinyilvánították irányvételüket, s ehhez idomították szervezeti felépítésüket is.

Társadalmi forrongással kitöltött konkrét történelmi helyzetben kerültek válaszút elé a jugoszláv kommunisták: Forradalmi tettekre képes

* 1980. június 26-án Vukováron ünnepi ülést tartott a JKSZ Központi Bizottsága, amelyen Stevan Doronjski, a JKSZ KB Elnökségének akkori elnöke beszámolót tartott pártunk megalakításáról és fejlődéséről. A díszülést a munkásotthonban tartották, abban az épületben, ahol 60 évvel ezelőtt, 1920. június 20-a és 25-e között 374 kommunista küldött a párt 65 ezernyi tagságának nevében a JKP II. kongresszusán összegezte a két kongresszus között kifejlesztett rendkívül eredményes és gazdag forradalmi tevékenységet és meghozta a párt programját és statútumát. Ez volt Doronjski elvtárs utolsó nyilvános fellépése.

élgárdává váljanak-e vagy a változtathatatlanba belenyugvó politikai szervezetté? A jugoszláv kommunisták ezen a kongresszusukon egyértelműen a forradalom és a forradalmi párt mellett szállták síkra.

A vukovári kongresszus határozataival tulajdonképpen befejeződött a jugoszláv munkásosztály egységes, forradalmi marxista pártjának létrehozási folyamata.

A központi pártvezetőség, amikor a vukovári pártszervezetet bízta meg a kongresszus megtartásához szükséges feltételek megteremtésével, elsősorban a vukovári munkások forradalmi hagyományait és harciaságát, pártszervezetük tömegességét és erejét (1500 tagja, illetve 9 kongresszusi küldöttje volt), továbbá azt a ténytet tartotta szem előtt, hogy birtokukban volt ez a munkásotthon is.

A jugoszláv kommunistáknak ezt a történelmi összeövetelét 1920. június 20-a és 24-e között tartották meg, abban az időben, amikor a pártnak több mint 65 000, a Jugoszláv Ifjúkommunisták Szövetségének pedig mintegy 8000 tagja volt, s amikor kétszázezernél is több szervezett munkás volt tagja a szakszervezeteknek. Az alapító kongresszustól eltérően, amelyen nem képviseltették magukat Szlovénia szocialista szervezetei, a vukovári kongresszuson 374 küldött jelent meg hazánk minden részének képviselőjében.

A kongresszus megtartása idején a Szerb—Horvát—Szlovén Királyság az első világháború kiváltotta súlyos gazdasági, politikai és pénzügyi válságban volt. A burzsoázia megtartotta magának a hatalmat és a nemzetgazdasági javakat; az államot, a gazdaságot, a közoktatást, a hadsereget és a rendőrséget pedig osztályérdekei alapján szervezte meg. Az újonnan megalakított hegemonista királyságnak a nemzeti jogfosztottság és egyenlőtlenség volt az egyik lényeges jellemzője. A burzsoázia képtelen volt felújítani a gazdaságot és kiutat találni az általános gazdasági és politikai bizonytalanságból. A munkanélküliség súlyosan érintette a munkásosztályt.

A viszonylag kis létszámú szakképzetlen, és jórészt dolog nélkül sínylődő munkásosztály az új állami tákolmányban sem javíthatott rendkívül súlyos szociális helyzetén. Kiharcolta azonban annak lehetőségét, hogy szervezetileg egyesülhessen. Hogy mennyire fontos előfeltétele volt ez a forradalmi törekvéseinek megvalósítását szolgáló sikeres akcióknak, bebizonyosodott már a Jugoszláv Szocialista (kommunista) Munkáspárt megalakítását követő első évben. Ekkor ugyanis a munkásosztály számos, az egész országot megrázkódtató béremelési akciót és sztrájkot szervezett. A lakosság csaknem 75 százalékát alkotó szegényparasztok körében békétlenség ütötte fel a fejét és lázadások törtek ki. Erőteljes politikai nyomást gyakoroltak ezzel, amit a burzsoázia a későbbre halogatott, részleges földreformmal igyekezett enyhíteni.

Mindez pedig Oroszországtól az iparilag fejlett Németország, illetve Olaszország és Magyarország, a Szerb—Horvát—Szlovén Királyság határait is elérve objektív feltételeket teremtett a forradalmi átalakulás-

hoz. Tömeges osztály- és politikai bázisukat az új állam osztályelnyomottjai és nemzeti jogfosztottjai, leigáztottjai alkották. Mindez közvetlen politikai hatást gyakorolt a Jugoszláv Kommunista Párt vukovári kongresszusára is.

Az októberi forradalom győzelméből táplálkozó forradalmi kiteljesedés és lelkesedés évei voltak ezek. A munkásmozgalomban bekövetkezett nagy differenciálódás évei, annak a ténynek a bebizonyosodása, hogy a szocializmus többé már nemcsak az elméleti szócsépléshez ürügyet szolgáltató vízió, hanem a szocialista erők világos politikai állásfoglalását megkövetelő, konkrét forradalmi akciók reális lehetősége is.

Ez a differenciáció vidékünkön nemcsak a forradalmi akciók közvetlen és hosszú távú célkitűzéseinek meghatározásával járó nézetkülönbségek szembeállításában merült ki, hanem kiterjedt arra is, hogy hogyan és milyen pártot kell kialakítani a munkásosztály forradalmi törekvéseinek kiteljesedése érdekében. A Jugoszláv Szocialista (kommunista) Munkáspárt megalakítása már önmagában véve is a kommunista irányvétel győzelmét jelentette a jugoszláv munkásmozgalomban, noha az első programnyilatkozat — az 1919. április 20-i egyesülési kongresszuson elfogadott — egyesülési alapokmány még magán viselte korának valamennyi ellentmondását. Abból az értékelésből indult ki, hogy a Szerb—Horvát—Szlovén Királyság keretében véghezvitt egyesülés nem a dolgozók forradalmi harcának eredménye, hanem az európai és balkáni nagy háborúk következménye, s egyébként is, az országban a kapitalisták kezében maradt a hatalom. Nem tételezte fel azonban sem ez a programtervezet, sem pedig a gyakorlati akcióprogram, amit ugyancsak ezen a kongresszuson fogadtak el, a párt komolyabb és közvetlenebb forradalmi akcióit, csupán a napi politikai és gazdasági követelményeket helyezte előtérbe. A programelvek körvonalazásakor az egyesülési kongresszus nem tudott megszabadulni azoknak az eltérő nézeteknek az összebékítésétől, amelyeket az egyesülésig a különböző történelmi körülmények között fejlődő szocialista mozgalmak hoztak magukkal. A párton belül a forradalommal és a forradalmi élcsapattal kapcsolatban megmaradtak a nagy különbségek és a nézeteltérések. Folytatták a vitát, aminek során a két homlokegyenest eltérő nézetből a párton belül kialakult a két egymással szembenálló áramlat — a kommunista és a reformista, illetve a centrista áramlat.

Az történt, hogy a hamarosan bekövetkező szocialista világforradalomra számítva, a Jugoszláv Szocialista (kommunista) Munkáspárt nem vett tudomást az új állam néhány lényegbevágó politikai problémájáról. Világos volt ugyan, hogy nem elegendő a proletariátus napi szociális követeléseire vívott harc élére állni, a párt forradalmi programját mégsem tudta a bonyolult nemzeti összetétellel és a nagyszámú paraszti lakossággal küszködő állam létfontosságú társadalmi és politikai kérdéseire összpontosítani. A párt, ahelyett, hogy programját egybekötötte

volna a nemzeti és parasztkérdés megfelelő megoldásának távlatával, kezdetben nem figyelt fel a nemzeti kérdésre, a parasztkérdést pedig úgy szólván fel sem vetette.

Jobbára még csak identitásának meghatározásával foglalkozott, de azért már ekkor figyelemre méltó eredményeket is elért a politikai harcban és a munkástömegek megszervezésében. Politikai befolyását igazolták az 1920-as községi választásokon elért sikerei is, amikor Szlavónbrodban, Zágrábban, Vukováron, továbbá Belgrádban, Nišben, Szkopjében és még sok más városban és falusi községben is a kommunisták vették kezükbe a községi igazgatást, de még inkább bizonyítja ezt az 59 kommunista képviselőnek az Alkotmányozó Nemzetgyűlésbe való megválasztása. Befolyása kifejezésre jutott a Szovjet-Oroszországgal és a Magyar Tanácsköztársasággal való szolidaritásért 1919-ben hirdetett általános sztrájkjal nyújtott támogatásban, 1920-ban pedig a vasutasok és a bányászok általános sztrájkjában, továbbá az uralkodó rendszerrel vívott egész sor osztályösszetűzésben. A szlovén szocialisták csatlakozásával a Jugoszláv Szocialista (kommunista) Munkáspárt vált az új délszláv állam valamennyi nemzetének és nemzetiségének haladó erőit egyesítő, egyetlen politikai párttá.

A vukovári kongresszuson ért véget az új államot alkotó országok munkásmozgalmának keretében kifejlődött, forradalmi irányvételű erők egyesülésének szakasza, illetve alakult ki eszmei irányvételük a forradalmi harc legbiztosabb útjának és legmegfelelőbb formáinak felkutatásában, noha az egyesült párt még mindig nem vetkőzte le teljes egészében a szociáldemokrata reformizmus maradványait.

A kongresszusi előkészületek során a vukovári kongresszuson is éles politikai vitákat folytattak a programról és a párt statútumáról, az osztályharc stratégiájáról és taktikájáról, a különféle szervezési elvekről. A kongresszuson elsőprő győzelmet aratott a forradalmi irányvétel, noha a reformisták azt javasolták, hogy a munka súlypontját a szakszervezeti és felvilágosítási akciókra, illetve a szociális reformokra kell helyezni, s mellőzni a központosított pártszervezést. Ebben a szellemben fogadták el a párt programját a politikai helyzetről és a Jugoszláv Kommunista Párt feladatairól készített rezolúciót és a párt statútumát. A forradalmi irányvételek követők soraiból megválasztották a párt új központi tanácsát. Megváltoztatták a párt elnevezését is — Jugoszláv Kommunista Párt lett a neve. Ebben a győzelemben csúcsozott ki Filip Filipović, Živko Jovanović, Moša Pijade, Simo Marković, Vladimir Čopić, Đuka Cvijić, Kamil Horvatin és más jugoszláv kommunisták meggyőződése, fiatalos lendülete és munkája.

Abból a megállapításból kiindulva, hogy a kapitalizmus fejlődésének imperialista szakaszába érkezett, s hogy következik a proletárforradalmak ideje, a párt programja kiemelte, hogy a jugoszláv kommunisták a burzsoá államgépezet és a kapitalista viszonyok felszámolásáért küzdenek, mert „a proletariátus csak akkor javíthat és változtathat alapve-

tően szociális helyzetén, ha az államban maradéktalanul meghódította a politikai hatalmat”.

A program ennek alapján helyezte előtérbe a jugoszláv kommunisták harcának alapvető célkitűzéseként a gyökeres társadalmi-gazdasági változások kivívását. Az ipar, a kereskedelem, a bankok, a nagybirtokok maradéktalan államosítását tervezték. Ugyanakkor hangsúlyozták, hogy „a kisbirtokosok és azok a kistulajdonosok, akik nem zsákmányolták ki más munkáját és hasznos társadalmi munkát végeznek, nem válnak a kényszerkiszajátítás tárgyává. Ezt az osztályt fokozatosan be kell vonni a szociális szervezetekbe, ahol a példák és a gyakorlat révén győződhet meg az új társadalmi rend hasznosságáról”. A program nem helyezte kilátásba a nagybirtokosok földjének szétosztását, csupán szocializálását és a művelésben a korszerű gépesítés alkalmazását, példázva ezzel a kis- és középbirtokosok társulásának hasznosságát.

Hatvanéves távlatból szemlélve még kell említeni a kiszajátított gazdasági javak irányításáról szóló programtételt is, amit a Kommunista Internacionálé alapító dokumentumából vettek át. Ez így hangzik: „A proletárdiktatúra szocializációval kapcsolatos feladata csak akkor hajtható végre, ha a proletariátus létre tudja hozni az igazgatási szerveket, s ha az irányítást a munkások segítségével valósítják meg.”

A jugoszláv kommunisták tehát egyértelműen az osztályharc forradalmi programja és forradalmi eszközei mellett foglaltak állást. Politikai programjukból kimaradtak azok az állásfoglalások, amelyek feléleszthették volna az európai forradalmi átalakulásoktól (1917—1919), elsősorban pedig az októberi forradalom győzelme révén egyszer már vereséget szenvedett szociáldemokrata ideológia reformista szellemét. Arra az álláspontra helyezkedve, hogy a társadalmi-történelmi feltételek már érettek a szociális forradalomra, s hogy csak a forradalmi proletariátus politikai szervezetére van szükség a forradalom kitöréséhez, a kongresszus a demokratikus centralizmus elvére alapozta a pártépítést. Az állásfoglalások kialakításának és meghozatalának folyamatában helyt adott az eltérő nézetek szembeállításának is, de végrehajtásukban már feltétlen egységet és fegyelmet követelt meg.

A kongresszust az osztályharc olyan formáinak és módszereinek kutatása jellemezte, amelyek megfelelnek azoknak a társadalmi és politikai körülményeknek, amelyek közepette a munkásosztály élt és harcolt mindennapi, de hosszú távra szóló osztályérdekeiért is. Természetesen hiányosságok is mutatkoztak: nem tulajdonítottak kellő figyelmet az új államközösség néhány politikai kérdésének. Ezzel magyarázható, például, hogy a nemzeti kérdést a párt továbbra is a burzsoáziával vívott harc közvetlen taktikai kérdésének tekintette.

Mint ahogyan azt Tito elvtárs is megállapította, a JKP vukovári kongresszusán elfogadott program „pártunk gyermekkorát” tükrözi. Mégis, valamennyi hiányosságával egyetemben, arra figyelmeztet ben-

nünket, hogy a Jugoszláv Kommunista Párt már rátért a heves forradalmi osztályharc útjára. Ez volt a program legpozitívabb vonatkozása.

A vukovári kongresszussal nem értek véget a párton belüli eszmei összetűzések, illetve egy olyan szervezetté váló eszmei beérésének folyamata, amely eredményre tudja vinni az elvben elfogadott forradalmi irányvételt. A reformisták egy része közvetlenül a kongresszus után kilépett a pártból. Mások folytatták a kongresszusi határozatok és a pártvezetőség elleni akcióikat, ezért 1920 végén kizárták őket a Jugoszláv Kommunista Pártból. Eszmei összetűzések ezt követően is voltak a pártban, mindinkább elmélyítve és konkretizálva a forradalmi harc stratégiájának és taktikájának néhány kulcskérdésével kapcsolatos állásfoglalásokat.

A munkásosztály osztályharcának forradalmi útját választó elvi platformra alapozva, rendkívül bonyolult és ellentmondásos folyamatban, eszmei viták és politikai összetűzések tarkította úton, az országos értekezleteken és kongresszusokon, a pártszervezetekben és a pártsajtóban kristályosodott ki a párt álláspontja a nemzeti, a paraszt-, szakszervezeti és szervezeti kérdésekkel kapcsolatban, azoknak az általános feltételeknek a változásával összhangban, amelyek közepette önmaga is tevékenykedett.

A párt eszmei érlelődésének folyamata kegyetlen üldöztetések közepette zajlott le. A rendszer a vukovári kongresszus után, a hírhedt Obznana és az Államvédelmi törvény alapján, csakhamar megkísérli szétzúzni a kommunista pártot és a többi munkásszervezetet. A burzsoázia terrorját érezni lehetett már 1920 őszén, a választási kampányban ekkor már áldozatok is voltak. December elején például megölték Zef Mark Lyuszt, a Jugoszláv Kommunista Párt körzeti tanácsának szkopjei küldöttjét. Az Obznana révén még inkább fokozódott a terror, első áldozata éppen a vezető vukovári kommunista Stjepan Supanc volt, akit 1921. január 1-én öltek meg. Csak januárban mintegy 8000 kommunistát tartóztattak le, 1921-ben pedig, egyes számítások szerint, összesen 60 000 letartóztatás volt. A januári diktatúrában, 1929-ben galád módon meggyilkolják Đuro Đakovićot, Nikola Hećimovićot, a JKISZ hét titkárát és még sok kommunistát. Jelentősen megcsappan ekkor a párttagok száma.

A legális politikai harcra felkészült Jugoszláv Kommunista Párt csak nehezen és lassan tud alkalmazkodni az illegális forradalmi párt politikai szerepéhez. Ilyen körülmények között a különböző állásfoglalások eszmei-politikai szembeállításai a pártvezetőségben sokkal könnyebben válhatnak heves frakciós összecsapásokká. Erre ösztönöz egyébként az is, hogy a vezetőség gyakran szorosabban kapcsolódott a kommunista mozgalom nemzetközi központjához, mint amilyen mértékben gondot viselt saját országának konkrét feltételeiről, a munkásosztály és a parasztság tényleges szükségleteiről, illetve az osztállyal együtt élő párttagság törekvéseiről. Ennek a következménye volt, hogy az osztály forradalmi

törekvéseinek, illetve a Jugoszláv Kommunista Párt program- és politikai célkitűzéseinek forradalmi jellege valamint megvalósításuk eszközeinek és módszereinek politikai realizmusa közötti lépésvesztés csak két évtizedig tartott. A harmincas években már élesen kirajzolódott a párt itthoni politikai befolyásának erősödése és a Kominternben jelentkező válság közötti ellentmondás.

Függetlenül azonban a rideg létfeltételektől, a fejlődésben jelentkező belső ellentmondások sokaságától, az útkeresési tévelygésektől, a pártnak végül is sikerült kialakítani lehetőségeinek és óhajainak eredeti szintézisét. Volt ereje tévedéseinek felülvizsgálásához, elsősorban a nemzeti kérdést illetően, amely kulcsfontosságú volt a soknemzetiségű Jugoszláviában. Nagy jelentőségű volt a nemzetek és nemzetiségek helyzetének és törekvéseinek megismerése, illetve a nemzeti egyenjogúságukért és a saját nemzeti identitásukért vívott harc forradalmi potenciáljának felismerése, mert nyilvánvaló volt, hogy sem a szerb, sem a horvát, de más burzsoázia sem képes tartós megoldást találni a nemzetek közötti viszonyokra.

A forradalmárok egész sora nőtt fel azoknak a forradalmi összecsapásoknak a sokaságában, amelyeket a párt a munkásosztály és a társadalom minden dolgozó rétegének mindennapi és hosszú távra szóló érdekeiért vívott. Konkrét harcban, legális és illegális munkájával nyerte el a párt a tömegek bizalmát és erősítette politikai befolyását. Súlyos harcokban küzdötte le tévedéseit, a saját hibáiból tanulva. A harmincas évek végére a párt nemzeti politikai erővé izmosodott, amely a rendszer szüntelen rohamai ellenére, mennyiségileg is gyarapodott. Kádereit a hosszú rabság sem tudta megtörni; ellenkezőleg, a raboskodásból „kommunista egyetemek” alakulnak ki.

A vukovári kongresszus politikai programja jelentette tehát a jugoszláv proletariátus leninista politikai pártjának fejlődésében azt a kiindulópontot, amely a titói avantgarde párt megszületéséig vezetett. Ennek alapján vált a tömegek pártjává és alkalmassá arra, hogy a megszállt és feldarabolt jugoszláv állam sajátos feltételei közepette végrehajtsa szocialista forradalmunkat; hogy olyan párttá alakuljon, amely önállóan határozza és valósítsa meg forradalmi stratégiáját és taktikáját.

Ezen fejlődési vonalat követve kerül sor 1928-ban a zágrábi kommunisták VIII. értekezletére. Josip Broz, a helyi bizottság szervező titkára, ekkor affirmálja a frakcióellenes platformot, ami a párt számára lehetővé teszi, hogy kilépjen a bűvös körből, hogy közvetlenebbül törődjön osztálya, népe és a jugoszláv társadalom létkérdéseivel, szükségleteivel.

Következik 1936, illetve 1937, amikor már ez az irányvétel a Jugoszláv Kommunista Párt szervezeti-politikai konszolidációjában valósul meg: megszűnik pénzügyi függősége a Kominternről, visszatér az országba a vezetőség stb. Megvalósul a párt új, titói koncepciója: forradalmi politikai programja és célkitűzései alapján avantgarde, de ugyanakkor

„tömeges” is, mert tisztán látja munkásosztálya és nemzete létérdekeit, azét a társadalmi bázisét, amelyre támaszkodik és amelyből politikai erejét is meríti.

Az újabb állomás 1940, illetve 1941, s ekkor már ez az irányvétel a szocialista forradalom stratégiájaként és taktikájaként konkretizálódik és válik valóra abban a tömeges, össznépi politikai akcióban, aminek eredménye az idegen hódítók elleni népfelszabadító háború és a független, autentikus szocialista forradalom.

1948-ban forradalmunk függetlenségét és autentikusságát a hegemonista törekvésekkel szembeni ellenállásunkkal igazoltuk, ami egyúttal jelzi a kommunista, illetve a munkáspártok, a szocialista államok közötti új, egyenjogú viszonyok megszületését is; majd ezt követően a jugoszláv szocialista forradalom öngazgatási, demokratikus tartalmainak újbóli érvényesítésével és intézményesítésével olyan felszabadítási folyamat jön létre, amely maradéktalanul kifejezésre juttatja a szocializmus humanista eszméjét és tartalmát.

Az idén párttörténetünk és történelmünk néhány fontos dátumára emlékezünk. Egy hónap múlt el, például, a szabadságszerető népek fasiszmus feletti történelmi győzelmének 35. évfordulójától, attól a dátumtól, amely a Jugoszláv Kommunista Párt és Tito elvtárs vezette jugoszláv nemzetek és nemzetiségek népfelszabadító háborújának győzedelmes kimenetelét, szocialista forradalmunk fegyveres szakaszának győzedelmes befejezését jelölte. Holnap lesz harminc éve annak, hogy elfogadtuk azt a törvényt, amivel ez a társadalom fejlődésének stratégiai irányvételeként megalapozta a munkás-, illetve a szocialista öngazgatást; 30. évfordulója Tito hírneves expozéjának, melyet a Szövetségi Népszkupstinában mondott el az állami gazdasági vállalatoknak és a felsőbb gazdasági társulásoknak a dolgozói közösségek általi igazgatásáról szóló törvényről; harmincéves lesz az a törvény, amivel pártunk — még a vukovári kongresszuson elfogadott — forradalmi irányvétele elindította társadalmunkban a marxizmus felszabadító tartalmainak legközvetlenebb megvalósulási folyamatát.

Az idén tehát forradalmi munkásmozgalmunk izmosodására, a szociális és nemzeti szabadságunkig elvezető út számos nagy győzelmére és történelmi dátumára emlékezünk. Örökké emlékezetünkbe vessük a jugoszláv kommunisták hőstetteit és áldozatait. Bezárták, kínozták és gyilkolták őket, s ők tudatosan vállalták a halált a szocialista jövő érdekében. Ne feledjük el, hogy a Jugoszláv Kommunista Párt háború előtti tagságának háromnegyede és további 50 000 tag, akiket később vettek fel a pártba, esett áldozatul a népfelszabadító harcban, s hogy a JKISZ vesztesége 100 000 ember volt. Nem fakulhat emlékezésünk azokra az elvtársakra, akik életüket építették be pártunk forradalmi harcának vívmányaiba; emlékezetünkéből sohasem törölhető ki a folytonos jugoszláv forradalom nagyjainak neve.

Újabb és pótolhatatlan veszteség ért bennünket: pártunk, munkásosz-

tályunk, nemzeteink és nemzetiségeink elvesztítették legnagyobb fiukat, azt az embert, aki úgyszólván megalakításától kezdve részt vett ennek a pártnak a munkájában, aki több mint negyven évig állt az élén, azt az embert, akinek neve és munkássága egybeforrnt legnagyobb győzelmeinkkel. Alig egy évvel legközelebbi munkatársának, Edvard Kardeljnek a halála után, elvesztítettük Josip Broz Tito elvtársat is.

A Központi Bizottság díszülését nemcsak párttörténetünk dicső győzelmei, de azon elhatározásunk jegyében is tartjuk, hogy tovább haladunk annak az embernek az útján, aki életművével és tetteivel követendő példaképünk marad. A szocialista öngazgatás, a nemzeti egyenjogúság, a függetlenség, az elnemkötelezettség és az általános honvédelem továbbra is politikánk homlokterében marad.

Azok a társadalmi-történelmi feltételek, amelyek között napjainkban tevékenykedik a Jugoszláv Kommunista Szövetség, természetesen lényegbevágóan különbözőek azoktól, amelyek a vukovári kongresszus idejében voltak. Új társadalmunk van, pártunk is megújult, de újak azok a társadalmi és politikai kérdések is, amelyekkel napjainkban találkozunk.

A munkásosztály ma társadalmunk vezető ereje. A szocialista öngazgatás révén vívta ki az ilyen szerepének megvalósításához szükséges eszközöket. Mindez új távlatokat nyitott társadalmunk előtt, de ugyanakkor haladó erőit újabb feladatok elé állította, hogy még inkább kiterjesszék az emberi szabadság, az alkotótevékenység lehetőségeit, életünk és munkánk mind humánusabb feltételeit.

A vukovári kongresszus azonban határozatainak lényegét tekintve napjainkban is ihletforrás és történelmi tanulság. Határozott kiállással a társadalmi viszonyok forradalmi változtatásáért és a párt szervezeti-politikai felkészítéséért; az új, a humánusabb társadalomért küzdő törekvéseivel; lankadatlan szárnyalásával továbbra is követendő példaként áll előttünk.

Történelmi tanulsága pedig a következő: a forradalmi politikai akciót a társadalom feltételei és szükségletei alakítják, annak a szilárd meggyőződésnek az alapján, hogy a szervezeti-politikai és eszmei egység alapvető érték a forradalmi akció sikerre vitelében.

Az újabb, sokkal kedvezőbb feltételekben pártunk demokratikusan kiépített eszmei és politikai egységének ugyanilyen pótolhatatlan értéke van. Enélkül elképzelhetetlen az öngazgatási érdekek demokratikus egybehangolása. Persze, ez az egybehangolás megköveteli a Tito életében megalapozott és az öngazgatási demokratikus viszonyok összetevő részét alkotó kollektív munka és felelősség életre keltését és fejlesztését. A Jugoszláv Kommunista Szövetség egysége nélkül nem számíthatunk társadalmunk szilárd gazdasági és politikai fejlődésére, valamint szocialista öngazgatású rendszerünk szilárdságára.

A Jugoszláv Kommunista Szövetség ugyanis történelmi felelősséggel tartozik társadalmunk szocialista fejlődéséért, forradalmunk vívmányainak megőrzéséért. Természetesen nem az osztály nevében hatalmat

gyakorló pártról van szó, nem rendelkezik politikai monopóliummal, de azért a demokratikus folyamatok szocialista tartalmának előmozdítója, együvé tartozásának tényezője, a szocialista öngazgatás rendkívül fontos összetevője, az új etikai értékek meghatározója. Demokratikus természetét a Jugoszláv Kommunista Szövetség annak révén is kifejezésre juttatja, hogy nem kívülről, hanem az öngazgatási intézményeken és a társadalmi-politikai szervezeteken belül ténykedik; hogy vezető eszmei-politikai szerepét nem politikai direktívákkal, hanem érvekkel valósítja meg, demokratikus vitákban indokolja meg harcának célkitűzéseit; hogy eszmeileg élen jár a fejlődésünkben jelentkező ellentmondásokra és a létkérdésekre keresett válaszok felkutatásában; hogy társadalmunk szocialista fejlődése iránti felelősségét egybekapcsolja a társadalom valamennyi öngazgatási szubjektumával.

A mai ülésünkhöz hasonló, a történelemre való időnkénti visszapillantások elmélyítik felismerésünket e felelőség történelmi dimenzióiról, hiszen ezt a felelőséget éppen annak a forradalmi harcnak a történelmi dimenziói határozzák meg, amelyből megszületett.